

Kijkwijzer voor geïntegreerd taalonderwijs

De kerndoelen moet je dekken én tellen

Wanneer je een goed doordacht en effectief lesprogramma op gaat zetten, ga je vanzelfsprekend kijken naar de kerndoelen. Als je vervolgens bezig gaat met je lesmateriaal, zoek je naar lesideeën of lesmethodes waarmee je die kerndoelen dekt. Maar de term kerndoeldekkend is daarbij niet per definitie voldoende. Het zegt niets over in welke mate de kerndoelen gedekt worden of de manier waarop ze terugkomen in het lesmateriaal. Hoe sluit het aan op de schoolvisie en de leerlingpopulatie?

De kijkwijzer

Aan de hand van enkele voorbeelden nodigen we je uit om je eigen lesprogramma tegen het licht te houden en vooral te kijken naar waar mogelijkheden liggen om de nieuwe kerndoelen op te nemen in je onderwijs. Bij ieder lesidee staat welke kerndoelen en subdoelen uit [het kerndoelenboekje](#) in de lessen verwerkt zijn en hoe dit tot uitwerking komt. Hiervoor hebben we de letterlijke formuleringen uit het kerndoelenboekje overgenomen. Om het overzichtelijk te houden zijn alleen de kerndoelen voor het vakgebied Nederlands benoemd. Niet ieder kerndoel wordt bij alle activiteiten genoemd, al kan het wel gedekt zijn door die activiteit. Bijvoorbeeld kerndoel 1 wordt bij meerdere lesactiviteiten aangeraakt, maar vermelden we niet iedere keer.

Stap 1

Bekijk per periode welke lessen je geeft waar taal en lezen in voorkomt. Dit zijn niet alleen je taallessen. Denk hierbij ook aan wereldoriëntatie, burgerschap of zelfs rekenen.

Stap 2

Schrijf op wat het leerdoel is van de taallessen voor je de kijkwijzer verder in gaat vullen.

Stap 3

Schrijf de lessen uit in de eerste kolom.

Stap 4

Met het kerndoelenboekje in de hand kijk je welke kerndoelen al terugkomen in die lessen. Dit vul je in de tweede kolom in. In het kerndoelenboekje staat ook waar het daarbij om gaat. Deze subdoelen zet je in de derde kolom.

Stap 5

Turf hoe vaak de subdoelen terugkomen in de les. Zo krijg je vanzelf overzicht in waar je nu staat.

Nu je een overzicht hebt van hoe kerndoeldekkend je lesprogramma is, kun je inventariseren waar aanpassingen nodig zijn. Onderzoek waar je vakken nog verder kunt integreren. Kun je bijvoorbeeld een opdracht bij wereldoriëntatie zo herschrijven dat die aansluit op de taallessen? Je gaat opnieuw kijken naar de lessen die je geeft, past aan en werkt zo gedegen aan een vernieuwd lesprogramma.

Voorbeeld

Het bijvoeglijk naamwoord tijdens drie vakken

Leerdoel: Je ontdekt wat een bijvoeglijk naamwoord is, hoe je het kunt herkennen en hoe je het opschrijft in een zin.

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Lezen Voorkennis activeren ☐ Pak het jeugdliteratuurboek dat je nu aan het voorlezen bent en laat bij het lezen alle bijvoeglijke naamwoorden weg. Wat vinden de leerlingen ervan? ☐ Je leest vervolgens de originele tekst voor, met bijvoeglijke naamwoorden. Horen de leerlingen het verschil tussen beide teksten? En kunnen ze het verschil benoemen?	Kerndoel 1 De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen. Doelzin A De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving.	 Aanbieden van taalactiviteiten in betekenisvolle contexten; Aanbieden van een veelzijdig en actueel aanbod van jeugdliteratuur binnen een vaste leesroutine; Aanbieden van kennis en vaardigheden uit het leergebied Nederlands in onderlinge samenhang.	
Taalles Kennismaken met het bijvoeglijk naamwoord ☐ Je blikt kort terug op het voorlezen met en zonder bijvoeglijke naamwoorden. ☐ Je legt uit wat een bijvoeglijk naamwoord is. ☐ Je leerlingen maken oefeningen waarbij ze het bijvoeglijk naamwoord leren herkennen en toepassen.	Kerndoel 6 De leerling toont inzicht in taal als systeem. Doelzin A De leerling beschouwt de relatie tussen vorm en betekenis van taal.	 Verkennen hoe woordgebruik, stijlmiddelen en opbouw van teksten de betekenis beïnvloeden; Functioneel gebruiken van taalkundige begrippen en taalbeschouwingsstrategieën bij het denken en praten over spelling en grammatica.	

Voorbeeld

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Wereldoriëntatie Toepassen van het bijvoeglijk naamwoord in tekst ☐ Bij geschiedenis zijn jullie bezig met de 18e eeuw. De leerlingen leren waarom rijke mannen en vrouwen in die tijd pruiken droegen en wat Franse mode was. ☐ De leerlingen gaan een reclametekst voor een achttiende-eeuwse pruik schrijven waarbij ze extra aandacht hebben voor bijvoeglijke naamwoorden. ☐ Leerlingen lezen met hun maatje hun tekst en onderstrepen de bijvoeglijke naamwoorden in elkaars tekst.	Kerndoel 3 De leerling produceert teksten. Doelzin A De leerling spreekt en schrijft afgestemd op doel, publiek en context. Doelzin B De leerling gebruikt taal op een creatieve manier. Doelzin C De leerling schrijft om tot kennisopbouw of begrip te komen. Kerndoel 7 De leerling verkent het gebruik van taal. Doelzin A De leerling verkent hoe je met taal uiting geeft aan identiteit.	★ Inzetten en uitbreiden van kennis over de vorm van teksten: tekstsoorten, tekststructuren, verteltechnieken; ★ Verwoorden van eigen ideeën, gedachten, ervaringen, gevoelens en fantasieën; ★ Experimenteren met klanken, woorden, zinnen, literaire genres, taalregels, taalconventies en visuele vormen; ★ Verwoorden, onderbouwen en ordenen van gedachten, verworven inzichten en kennis in een tekst of schema; ★ Verkennen van het eigen talige repertoire in relatie tot publiek, doel en context.	

Meer inspiratie nodig?

In de bijlage vind je nog meer inspiratie met voorbeelden van bestaande lessen die we zo hebben aangepast dat je kunt voldoen aan de nieuwe kerndoelen.

De gegeven voorbeelden zijn eindresultaten. Om dit te bereiken hebben we het kijkwijzerformulier meerdere keren doorlopen. Wanneer we er opnieuw naar gaan kijken, zullen we weer nieuwe mogelijkheden ontdekken om de kerndoelen toe te passen. Print het formulier dus meerdere keren uit voor dezelfde lessen omdat je steeds nieuwe kansen zult zien.

Kijkwijzerformulier

Leerdoel:

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	

Hoe nu verder?

Je hebt nu waarschijnlijk ontdekt dat het werken volgens de nieuwe kerndoelen niet heel ingewikkeld hoeft te zijn. Tegelijkertijd is dit pas een eerste stap. De kans is groot dat je op jouw school nog wel wat werk te verrichten hebt. Misschien heb je nieuwe methodes nodig of zul je veel lesmateriaal aan moeten passen.

Bekijk je lesmateriaal kritisch met het Kwaliteitskader Leermiddelen Taal

Hopelijk heeft deze kijkwijzer je geholpen om bewust te kijken naar de kansen die de nieuwe kerndoelen bieden voor jouw onderwijs. Om ervoor te zorgen dat al je lesmateriaal in de toekomst in lijn is met die kerndoelen, kun je als volgende stap het [Kwaliteitskader Leermiddelen Taal](#) erbij pakken. Dit is een handig hulpmiddel om – samen met je collega's! – het huidige en eventueel nieuw lesmateriaal te beoordelen.

Voorbeeld

Begrijpend lezen over het onderwerp van wereldoriëntatie

Leerdoel: Je leert een tekst goed begrijpen. De informatie in de tekst leer je samen te vatten en je leert hoe je die informatie kunt verwerken in een eigen tekst.

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Wereldoriëntatie Kennismaken met het begrip biodiversiteit Klassikaal bekijk je een video van het Klokhuis over het Amazonegebied. Kijkdoel: de leerlingen schrijven op hun wisbordje onbekende/ nieuwe woorden. Aan de hand van opdrachten leer je de leerlingen over biodiversiteit. Met hun maatje maken de leerlingen een woordweb met wat ze te weten zijn gekomen.	Kerndoel 2 De leerling begrijpt teksten. Doelzin A De leerling toont begrip van zakelijke en literaire teksten.	 Aandachtig luisteren, kijken of aandachtig vloeiend lezen; Flexibel toepassen van verschillende aanpakken en begripsverhogende strategieën.	

Voorbeeld

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Begrijpend lezen Tekst lezen over biodiversiteit ☐ Om meer te weten te komen over het onderwerp bij wereldoriëntatie gaan de leerlingen de authentieke tekst 'Soortenrijkdom' uit het boek Wonderbos van Jan Paul Schutten en Medy Oberendorff lezen. ☐ Door middel van close reading ontwikkelen de leerlingen een diep begrip van deze tekst. ☐ De leerlingen maken een samenvatting van de tekst.	Kerndoel 1 De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen. Doelzin A De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving Kerndoel 2 De leerling begrijpt teksten. Doelzin B De leerling evalueert en reflecteert op zakelijke en literaire teksten.	 Benoemen van inhoudelijke relaties binnen en tussen verschillende teksten; Evalueren van bruikbaarheid van teksten; Reflecteren op de waarde, inhoud en vorm van teksten.	

Voorbeeld

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Wereldoriëntatie Muurkrant maken In groepjes werken de leerlingen samen aan een muurkrant waarbij ze de kennis uit het thema gebruiken. Wat ze gelezen hebben over de gevolgen van afnemende biodiversiteit, moet op iedere muurkrant terugkomen. De leerlingen voegen de informatie uit de begrijpend lezen-tekst volgens hun eigen voorkeur toe: informatieve tekst, verhaal, strip, etc.	Kerndoel 3 De leerling produceert teksten. Doelzin A De leerling spreekt en schrijft afgestemd op doel, publiek en context. Kerndoel 4 De leerling voert gesprekken. Doelzin B De leerling voert gesprekken om tot kennisopbouw, begrip of een aanpak te komen. Kerndoel 5 De leerling ontwikkelt zich als bewuste taalgebruiker. Doelzin A De leerling reflecteert op het proces en evalueert het product van een taalactiviteit.	 Hanteren van een passende aanpak; In eigen woorden verwerken van informatie uit verschillende bronnen tot een gestructureerde tekst met bronvermelding; Reviseren van de tekst met het oog op doelgerichte communicatie: taalgebruik en taalverzorging; Luisteren naar, doorvragen op en ter discussie stellen van de ideeën en perspectieven van gesprekspartners; Accepteren of verwerpen van andermans ideeën met argumenten; Ontvangen en geven van feedback; Beoordelen van het product van de taalactiviteit aan de hand van aangereikte criteria.	

Voorbeeld

Bevelzinnen

Leerdoel: Je leert wat een bevel is en hoe je dat in de taal kunt herkennen en gebruiken.

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Burgerschap Leren over wetten en regels ☐ De leerlingen leren waarom in een democratie wetten en regels nodig zijn. ☐ Je maakt de vergelijking met de regels op school en in de klas. ☐ Samen ga je op zoek naar een antwoord op de vraag wat er gebeurt als je je niet aan (school) regels houdt. Wat heeft een wet met een bevel te maken?	Kerndoel 1 De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen. Doelzin B De school stimuleert de taalontwikkeling van de leerling in alle leergebieden.	★ Stimuleren van betekenisvolle activiteiten waarin school- en vaktaal en vakspecifieke taalvaardigheden verworven kunnen worden; ★ Stimuleren van taalproductie en interactie in alle leergebieden; ★ Stimuleren van aandacht voor taalverzorging en taalgebruik in alle leergebieden. ★ Stimuleren van taalproductie en interactie in alle leergebieden;	
Taalles Herkennen van een bevelzin ☐ Je legt uit wat de kenmerken van een bevelzin zijn. ☐ Aan de hand van voorbeelden uit de burgerschapsles verkennen jullie het gebruik van bevelzinnen in verschillende contexten. ☐ De leerlingen maken een opdracht waarbij ze zelf bevelzinnen formuleren.	Kerndoel 6 De leerling toont inzicht in taal als systeem. Doelzin A De leerling beschouwt de relatie tussen vorm en betekenis van taal.	★ Verkennen hoe woordvolgorde en zinsdelen de betekenis van een zin bepalen.	

Voorbeeld

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Taalles Bevelzinnen toepassen Sluit aan op de belevingswereld van de leerlingen door ze vanuit hun eigen interesse een instructie/stappenplan/recept uit te laten werken. Bijvoorbeeld een recept voor hun lievelingseten, een stappenplan voor een rekensom of een instructie voor een voetbaltrucje. Ze passen hierbij bevelzinnen toe.	Kerndoel 6 De leerling toont inzicht in taal als systeem. Doelzin A De leerling beschouwt de relatie tussen vorm en betekenis van taal. Doelzin B De leerling toont inzicht in regels en procedures voor spelling, formulering en interpunctie.	 Functioneel gebruiken van taalkundige begrippen en taalbeschouwingsstrategieën bij het denken en praten over spelling en grammatica; Correct formuleren op woord-, zins- en tekstniveau; Ontwikkelen van spellingbewustzijn en spellinggeweten.	

Voorbeeld

Informatie vinden in de bibliotheek

Leerdoel: Je leert hoe je de juiste boeken kan vinden in de bibliotheek. Je komt meer te weten over een onderwerp door zelf informatie op te zoeken in de bibliotheek. Je leert hoe je deze informatie kunt gebruiken voor een presentatie.

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Taalles Boeken ordenen ☐ Ieder tweetal heeft een stapel met 10 (bieb) boeken op tafel liggen. Deze gaan ze naar eigen inzicht ordenen. ☐ Je bespreekt het ordenen van de boeken met de klas. Waarnaar heb je gekeken bij het ordenen? ☐ Aan de hand van een video over werken in een bibliotheek leg je uit hoe de boeken in de bieb geordend zijn.	Kerndoel 1 De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen. Doelzin A De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving. Doelzin B De school stimuleert de taalontwikkeling van de leerling in alle leergebieden.	 Stimuleren van betekenisvolle activiteiten waarin school- en vaktaal en vakspecifieke taalvaardigheden verworven kunnen worden; Aanbieden van een schoolbrede set van aanpakken en flexibel inzetbare strategieën bij het ondersteunen van taalactiviteiten in de andere leergebieden.	

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Wereldoriëntatie Het vinden van de juiste informatie ☐ Ter afsluiting van het wereldoriëntatiethe- ma gaan de leerlingen in groepjes een presentatie maken over een zelfge- kozen deelonderwerp. ☐ In de bibliotheek gaan de leerlingen met hun groepje op zoek naar aanvullende informatie over het gekozen onderwerp. ☐ Welk groepje kan het snelst goede infor- matie vinden? Klassikaal bespreek je hoe ze dit gedaan hebben. Waar moet een goede bron aan voldoen?	Kerndoel 2 De leerling verkent de betrouwbaarheid van verschillende bronnen. Doelzin C De leerling verkent de betrouwbaarheid van verschillende bronnen.	★ Oriënteren op kenmerken van aangereikte bronnen: maker, tekstsoort en verschijningsdatum; ★ Correct formuleren op woord-, zins- en tekstniveau; ★ Vergelijkend beoordelen van bronnen op basis van hun betrouwbaarheid.	

Lezen Op zoek naar je favoriete boek ☐ Nu de leerlingen weten hoe ze een boek kunnen vinden, gaan ze op zoek naar een favoriet leesboek. ☐ Hun zelfgekozen boek lezen ze tijdens het vrij lezen.	Kerndoel 1 De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen. Doelzin A De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving. Kerndoel 8 De leerling doet ervaring op met literatuur. Doelzin A De leerling ontwikkelt een eigen leesvoorkeur.	★ Aanbieden van taalactiviteiten in betekenisvolle contexten; ★ Aanbieden van een veelzijdig en actueel aanbod van jeugdliteratuur binnen een vaste leesroutine; ★ Leesmotivatie en de durf om te spreken en te schrijven.	
--	---	---	---

Voorbeeld

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Wereldoriëntatie Presenteren wat je geleerd hebt ☐ Met behulp van de informatie uit de bieb maken de leerlingen een korte presentatie over het onderwerp. ☐ De leerlingen gaan op zoek naar nieuwe informatie als uitbreiding van wat ze al weten. ☐ Welke informatie uit de boeken willen ze delen in hun presentatie? Hierover overleggen de leerlingen.	Kerndoel 3 De leerling produceert teksten. Doelzin A De leerling spreekt en schrijft afgestemd op doel, publiek en context. Doelzin C De leerling schrijft om tot kennisopbouw of begrip te komen.	 Hanteren van een passende aanpak; In eigen woorden verwerken van informatie uit verschillende bronnen tot een gestructureerde tekst met bronvermelding; Weergeven van hoofd- en bijzaken, indrukken en vragen bij gelezen, bekeken of beluisterde inhoud; Verwoorden, onderbouwen en ordenen van gedachten, verworven inzichten en kennis in een tekst of schema; Inzetten en uitbreiden van school- en vaktaal.	

Voorbeeld

Leesmotivatie

Leerdoel: Je leert hoe je de informatie uit een video goed kunt begrijpen. Je ontdekt hoe een fictief verhaal je iets kan leren over de wereld om je heen en leert de inhoud te beoordelen.

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Wereldoriëntatie Aardbevingen onderzoeken ☐ Aan de hand van een authentieke video leer jij de leerlingen over het ontstaan van aardbevingen. ☐ De leerlingen tekenen in drie stappen wat er gebeurt tijdens een aardbeving. ☐ In tweetallen gaan de leerlingen op onderzoek uit. Ze bedenken wat ze te weten willen komen en schrijven dit uit in minimaal drie onderzoeksvragen. ☐ Van wat ze hebben ontdekt, maken ze een poster op een A4'tje.	Kerndoel 2 De leerling begrijpt teksten. Doelzin A De leerling toont begrip van zakelijke en literaire teksten.	★ Aandachtig luisteren, kijken of aandachtig vloeiend lezen; ★ Inzetten en uitbreiden van woordenschat, kennis over taal en kennis van de wereld; ★ In eigen woorden weergeven van de hoofd- en bijzaken, de hoofdgedachte en betekenis van een tekst, passend bij het lees- of luisterdoel.	

Voorbeeld

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Lezen Lezen volgens de LIST-methodiek ☐ Je laat het boek Die dag in augustus van Rindert Kromhout zien, over hoe een aardbeving het dorp van Enrico verwoest. Waarom zou je dit boek willen lezen? ☐ De leerlingen pakken een zelfgekozen boek en gaan 20 minuten onafgebroken lezen. Belangrijk: Je leest zelf ook een boek. Houd je zelf niet van het lezen van literatuur? Laat zien aan je leerlingen dat je leesmotivatie ook kan zijn dat je iets nieuws wil leren, bijvoorbeeld met het boek Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs van Martin Bootsma en Eva Naaijken. ☐ Sluit het leesmoment af met een vraag aan de leerlingen. Waarom ben je juist dit boek aan het lezen? Geef hier eerst zelf antwoord op.	Kerndoel 8 De leerling doet ervaring op met literatuur. Doelzin B De leerling verkent de waarde van literatuur. Kerndoel 9 De leerling doet ervaring op met literatuur. Doelzin A De leerling toont inzicht in verhalende teksten.	★ Verwoorden van persoonlijke leeservaring en -beleving na het lezen van literatuur; ★ Verwoorden van opgedane inzichten en kennis over anderen op basis van literatuur; ★ Beschrijven welk probleem of welke wens van een hoofdpersoon de motor van het verhaal is en hoe het verhaal zich ontwikkelt; ★ Beschrijven waar, wanneer en onder welke omstandigheden een verhaal zich afspeelt.	

Voorbeeld

Wat doe ik in mijn lessen?	Welk kerndoel?	Het gaat hierbij om:	
Lezen Voorlezen binnen het thema ☐ Je leest elke dag voor uit <i>Die dag in augustus</i> van Rindert Kromhout. ☐ Tijdens wereldoriëntatie refereer je aan dit boek wanneer het over (de gevolgen van) aardbevingen gaat.	Kerndoel 1 De school stimuleert de taalcompetentie van leerlingen. Doelzin A De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving. Kerndoel 8 De leerling doet ervaring op met literatuur. Doelzin A De leerling ontwikkelt een eigen leesvoorkeur.	 Aanbieden van taalactiviteiten in betekenisvolle contexten; Aanbieden van een veelzijdig en actueel aanbod van jeugdliteratuur binnen een vaste leesroutine.	

Contact

Bezoekadres

Europalaan 400
3526 KS Utrecht

Klantenservice

service@faqta.nl
030 750 2070

www.faqta.nl

Er kunnen geen rechten worden ontleend aan de inhoud van dit document. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

